

8. Pohod čez Pireneje

Ustanovitelj Opus Dei –
življenjepis sv. Jožefmarija
Escrivája.

16. Dec. 2018

[↗ Nazaj na kazalo](#)

Skrivači, ki so ostali v svojih zatočiščih v baroniji Rialp, so se poslovili od tiste odprave, ki je v zameno za svobodo tvegala veliko. Bolj varno je bilo, tako so mislili, počakati skrit v »barakah«. Vendar človek nikoli ne ve, katera rešitev je boljša. Le nekaj tednov pred koncem

vojne so na primer ustrelili gospoda Josepa, ki se je v zadnjem trenutku pridružil dolgemu seznamu v Léridi ubitih duhovnikov.^[1] Očetovo skupino sta splet dogodkov in božja previdnost popeljala onkraj meje. Samo za nekaj dni bi zakasnili z odhodom iz Madrida in utrpeli bi eksplozijo izstrelka v sobi, ki so jo najeli na Ulici Ayala. Le malo pozneje bi zapustili penzion v Barceloni in bi bili v tistem trenutku vsi zaprti v ječi. (Zaradi suma, da se v tistem penzionu na Ulici Diagonal skriva nekaj ljudi, je policija opravila preiskavo. Hiša je bila takrat že gnezdo brez ptičkov, toda gospa Rafaela je končala v čeki, iz katere je po čudežu prišla čez mesec dni.)^[2]

Bilo je ob šesti uri in temno, ko so zapustili Kočo sv. Rafaela. Pot jim je utiral peramolski mežnar (Tonillo). Za njim je stopal Mateo. Ostali so se trudili, da ne bi zaostali. Prvi v koloni je spešil korak. Juan, ki je hodil ob

očetu, je opazil da le-ta od časa do časa samega sebe po tiho sprašuje, ali mora iti naprej po poti ali se mora vrniti nazaj. »Ni vedel, kaj mu je storiti,« nam razlaga Juan, »kot da bi naenkrat občutil zapuščenost, kot da bi Bog dopustil preizkušnjo in od njega zahteval strahovit napor, da premaga svojo trenutno skrb in na silo nadaljuje pot. Zgrabila me je panika ob misli, da bi lahko šlo za nepreklicno odločitev. Brez oklevanja sem ga prijel pod roko, pripravljen, da mu vrnitev preprečim, in to sem mu tudi povedal na zares nedostojno krut način. Tega se spominjam z grozo, a bilo je neizogibno, kajti vedel sem, da se je odločil, da ne gre naprej, in zato sem se čutil obvezanega ukrepati.«^[3]

Pedro Casciaro v dnevniku iz tistih dni razkrije, v čem je bila tista nedostojna krutost: »Oče vztraja pri tem, da ostane v Peramoli in se vrne v Madrid. Juan hodi za njim in mu v

tistih trenutkih govori nekaj takega kot: 'Vas bomo spravili v Andoro – živega ali mrtvega.' Oče pa to utemeljuje z dejstvom, da je šibek in da se čuti nezmožnega prispeti peš do meje.«^[4]

Po doživetju v zvezi z vrtnico v Pallerolsu je bil Jožefmarija pomirjen v globini svoje vesti. Ni nasprotoval božji volji, to drži. A vseeno ni prenehal čutiti silovitih téženj svojega očetovskega srca, ki je hotelo biti ob svojih domačih, tako iz ene kot iz druge cone. In če že razpravljamo o težavah – ali ga niso bolj potrebovali tisti v republikanski coni? Videti je bilo, da Gospod obdeluje srčiko njegovih očetovskih čustev. Zato je celo v Juanovi ljubeči osornosti z jasnim spoznanjem videl trdno oporo za to, da gre naprej in ne obesi kar vsega na klin. (Paco Botella pripominja, da je »Juan pred očetom ohranjal držo absolutne podvrženosti in hkrati energične

odločnosti«.)^[5] Juan se je kot priča nedavnih preizkušenj, ki jih je prestajal oče, zavedal, da njegova naloga ni prepričevati, marveč ukrepati.

V temi naredijo postanek. Pol ure čakanja na mrazu. Juan izbruha večerjo. Vodič se vrne z nekaj pari špagaric za tiste, ki so slabše obuti. (Tihotapci so raje videli, da si nočnih pohodov nevajeni ljudje obužejo špagarice iz konopljne vrvi, da bi se izognili zdrsom in hrupnemu kotaljenju kamenja.) Pot nadaljujejo po strnjenem gozdu in zakotnih stezah. Juan nerodno pade in se zvali po strmini navzdol. Malo pred polnočjo jih vodič privede do neke jame ob vznožju hriba El Corb. Vhod je bil nekakšna s kamenjem in opeko zagrajena votlina s tesnimi vrati, nad njo pa se je dvigala ostro odsekana gorska stena. Članom odprave je na misel prišla jama iz pravljice Ali Baba in štirideset razbojnikov. Bila je

globoka, razvejana in s kamnitimi zidovi razdeljena na manjše prostore. V soju ognja so razločili umazana tla, sajast strop, hlevske jasli in kuhinjo. Vse je dalo slutiti, da so v tistem brlogu prenočevali tako ljudje kot živali.

Globlje v jami jih je pričakoval dvajsetleten mladenič zadržanega in osornega videza, v žametasti obleki in sandalih. V pozdrav je prišlekom namenil nekaj trdih in oblastnih besed: »Tukaj ukazujem jaz, ostali me ubogajo. Šli bomo v vrsti eden po eden, brez besed, brez hrupa. Če vam bom imel kaj sporočiti, bom to povedal prvim v vrsti, ti pa bodo sporočilo predali drug drugemu. Nihče se ne oddaljuje od kolone in nihče se ne ustavlja ob poti. Če komu postane slabo in ne more naprej, bo ostal tam, in če mu hoče kdo biti za družbo, naj ostane še sam.«^[6]

(Posredniki so tega vodiča klicali Antonio. Kot je bilo ugotovljeno

kasneje, to ni bilo njegovo pravo ime.)

Odpočili so si, kolikor so mogli. Nekaj ur pred zoro so zopet krenili na pot po strmih stezah. Prečkali so neko grapo in v megli se je koloni priključilo še nekaj oseb. Ob jutranjem svitu so pot nadaljevali skozi gosto smrečje in hrastje ter ujeli prve žarke vzhajajočega sonca na predelu, imenovanem Espluga de les Vaques, pri gorski polici Ribalera. V bližini je iz skale izviral slap v obliki konjskega repa.

Ob vznožju visoke gorske stene, ki jim je nudila zavetje pred vetrom in mrazom, se je oče pripravil na mašno daritev, ne brez strahu pred tem, da pride do kakšne nespoštljivosti, saj je bilo med nočnim pohodom slišati bogokletja. V tistem trenutku se je prikazal neki fant. Ime mu je bilo Josep Boix in je prihajal s posestva Juncàs, domačije, ki je bila v dobrih

odnosih z organizatorji. Popotnikom je prinesel hrano. Josep je rade volje priskočil na pomoč pri pripravi oltarja, tako da je na skale namestil razmeroma ploščat kamen.^[7]—

Bila je nedelja, 28. november. Oče je navzočim oznanil, da bo maševal. To je v nekaterih vzbudilo radovednost, v drugih pričakovanje. Po vsej verjetnosti nobeden od njih ni bil pri maši od julija prejšnjega leta. Oče je mašo daroval kleče. Paco in Miguel, prav tako na kolenih, sta na obeh straneh dokaj nizkega oltarja držala korporal, da ob sunku vetra ne bi odneslo hostij. Nekateri izmed sopotnikov so z veliko pobožnostjo prejeli obhajilo. Med njimi tudi mlad študent, ki se je skupini pridružil prejšnjo noč.^[8]—

Josep Boix, ki je bil takrat skoraj še otrok, v času pripovedovanja svojih spominov pa odrasel mož, je bil presenečen, da je duhovnik takoj po

prihodu želel obhajati mašo. Deček se je že mnogokrat v jutranjih urah srečal z drugimi odpravami ubežnikov. Vedel je, da so bili v marsikateri od njih tudi duhovniki. »Med tistimi, ki so v onih letih šli čez to posest, ni bilo nobenega, ki bi bil pripravljen darovati mašo,« nam pripoveduje. Duhovnikova zbranost se ga je morala v duši dotakniti: »Mislim, da sem bil priča dejanju svetega duhovnika,« še dodaja.^[9]

Mladi katalonski študent, ki se je priključil prejšnjo noč, je o svojem pobegu pisal dnevnik. Vanj je zabeležil trenutke, ki so se mu v tistih dneh zdeli najbolj pomenljivi. Ob svojem prihodu, 28. novembra, zapiše sledeče: »Tukaj poteka najganljivejši dogodek pohoda: sveta maša. Kleče ob skali, skoraj ležeč na tleh, mašuje duhovnik, ki potuje z nami. Ne obhaja je kakor drugi duhovniki po cerkvah [...]. Njegove jasne in občutene besede prodirajo v

dušo. Nikoli še nisem bil pri maši, kakršna je bila današnja. Ne vem, ali zaradi okoliščin ali zato, ker je ta duhovnik svetnik.«^[10]

Zajtrkovali so kruh s klobaso in malo vina, nato pa se je vsakdo namestil, kakor je pač mogel na tistem prepadnem skalovju, kjer ni bilo niti dveh pedi ravnih tal. Ob treh popoldne so jim dali jesti kos pečenega zajca. Velik najbrž ni bil, saj jim je ostalo več kot dovolj časa za molitev rožnega venca in raziskovanje tistega skalnega predela do četrte ure, »ko smo se znova podali na pot«, poroča dežurni kronist, »nenahranjeni in neprespani«.^[11]

Praviloma so hodili ponoči, toda naslednja etapa, vzpon na goro Aubenç, je bila v temi še posebej nevarna. Vrh so morali doseči še pri dnevni svetlobi, zato so se že sredi popoldneva odpravili na pot. Do

vznožja gore so hodili po ne preveč strmih pobočjih, a poraščenih z gostim grmovjem. Čez kakšno uro so prispeli do pečine Jača, ki jo je bilo treba preplezati. To je bila prava malenkost za vodiča, ki se je urno vzpenjal po skalah in je lahko brez vrtoglavice stal na robu prepada. Pričenjalo se je nočiti in vodič Antonio je priganjal zaostalce. Tomás Alvira se je izmučen zgrudil. Zmogel ni niti koraka več. Vodič je hladnokrvno ukazal nadaljevati pot. Tistega človeka je bilo treba prepustiti lastni usodi, če so hoteli pravočasno priti na vrh. »Najbolje, da se vrne, drugače ga bomo morali pustiti ob poti,« je pojasnil Antonio. Tedaj je z njim spregovoril oče in dosegel, da si je premislil. Nato je spodbudil Tomása: ***Nič ne skrbi. Ti boš šel z nami tako kot vsi drugi, vse do konca.*** (»Brez prestanka smo se priporočali angelom varuhom,« dodaja Tomás v svojem poročilu.)^[12]

Zagrnila jih je noč. Na vrhu jih je za ostrim skalovjem čakala planota, poraščena z mehko travo, ki je bila za stopala pravi užitek. Sestop na drugo stran jih je vodil po vlažnem svetu, skozi smrekove gozdove, po drčah, ki so služile gozdarjem za spravljjanje hlodov v dolino. Zdrsi so bili pogosti, in ko so se oprijeli trnastih glogovih vej, so jim roke zakrvavele.

Med enim od kratkih postankov, ko so bili že v dolini, je vodič izginil. Malo pozneje se je spet prikazal, ne da bi jim dal kakršenkoli podatek o tem, kje sploh so. Bila je že pozna noč, ko so skrajno oprezno v skupinah po tri ali štiri prečkali neko cesto (ki pelje proti Isoni) in se spet zbrali malo naprej od nekega mostu (na reki Valldarques), nato pa so hitro prebredli reko Sellent, ki jim je segala do kolen. Pred seboj so imeli še več kot uro hoda in vodič je postajal nemiren. Očeta so noge komaj še držale, vendar je prijel

Antonia pod roko ter se skušal z njim pogovarjati, da bi ga pomiril. Kmalu so na levi za seboj pustili vas Montanisell in izmučeni prispeli do zadnjega dela etape, ko se je že začinjalo svitati. Tega se je bal vodič, kajti pot do domačije Fenollet, kamor so bili namenjeni, je bila vidna iz vasi Organyà, v kateri je bilo nameščenih več nadzornih enot.^[13]

V hladni svetlobi ranega jutra so vstopili v Fenollet, samotno podeželsko hišo na višini tisoč metrov. Stala je v zavetju gore in imela obsežne ograde za živino. Kakor hitro so prispeli, je oče svojim razdelil obhajilo, tako da so použili vse hostije, ki so jih prinesli s seboj od maše na Ribaleri, saj je bilo ponoči med potjo ponovno slišati bogokletja.

Vodič jim je povedal, da jih čakajo še trije dnevi hoda brez možnosti preskrbe, nato pa je zaukazal, naj ne

zapuščajo ograde, v kateri so se nahajali, ter izginil. Tam je bil hlev za živino in ovčje staje. Ubežniki so se namestili, kakor so pač mogli, in ves dopoldan prespali sredi meketanja, kokodakanja in cingljanja kravjih zvoncev. Samo oče, ki je ležal v polsnu, se je zavedal, kakšna nevarnost jim je pretila, ko sta sredi dopoldneva hišo obiskala dva borca. Gospodinjo sta povprašala, ali je morda opazila kakšne sledove ubežnikov. Ženska ni niti trenila. Postregla jima je s kozarcem vina in sta odšla. (Ta podatek seveda ne prihaja od dežurnega zapisovalca dnevnika, ki si je, kot sam pripoveduje, takrat prizadeval v sanjah naslikati mehkobo kakega skednja, kar je bilo zanj »neuresničljiva iluzija«.)^[14]

Ob dveh popoldne, ko so si opomogli od napora, se jim je oglasila lakota. Na domačiji Fenollet so to predvideli in že zvečer pred prihodom odprave

zaklali jagnje. Popotniki so nahrbtnike odložili v jasli in se lotili hrane. Glavni obrok je bil stročji fižol z ovčetino. Tako obilen, tako slasten, da takratni vodič v pogovoru, ki ga je mnogo let pozneje z njim imel Juan Jiménez Vargas, priznava, »da je pozabil marsikaj, a tistega kosila se bo vedno spominjal«. ^[15] (Stročji fižol je bil deležen hvale tudi s strani dežurnega kronista. Le oče, ko prepisuje Dnevnik na pisalni stroj, zniža ton slavospeva in doda: ***Dobro so nam ga zaračunali.***) ^[16]

Med tistimi usmiljenimi ljudmi je bila kot pribežnica tudi neka redovnica. Medtem ko so si nekateri po kosilu privoščili popoldanski počitek, so domače ženske šivale in ubežnikom zakrpale oblačila. Oče pa, ki je bil še naprej buden, je ob pogledu na izčrpanost svoje skupine naročil razbremeniti nahrbtnike. V ogradi za živino je tako ostalo nekaj tovara. Ne zato, ker bi bil nekoristen,

temveč ker je predstavljal neznosno breme pri plezanju po gorskih strminah.^[17]_____

Da bi zadostili prehrabnim potrebam do prihoda v Andoro, so imeli možnost kupiti samo majhen kos sira in nekaj kruha ter napolniti čutaro z vinom. Kmalu po stemnitvi so ubrali pot pod noge. Nasproti Fenolleta se je vzpenjala gora Santa Fe, proti kateri so se napotili v gosjem redu. Ta pot v smeri Pirenejev je bila sestavljena iz nenehnih vzponov in spustov po hribih na desnem bregu reke Segre, katere dolina je naravni koridor, ki od severa do juga vodi od pirenejskega predgorja vse do baronije Rialp. Na območju, ki naj bi ga prečkali, petdeset ali šestdeset kilometrov od francoske meje, so bili najugodnejši položaji za skrivanje, zato so bila stičišča med posameznimi dolinami strogo

nadzorovana s strani obmejne milice.

Po več kot enournem težavnem vzponu so se spustili po severnem pobočju gore Santa Fe. Sledila je ravnina pri vasi Organyà, lahka za pohodnika, a nevarna za begunca, na čigar navzočnost je neusmiljeno opozarjal lajež psov z bližnjih domačij. Vodiču je bilo še predobro znano, da so zaradi neprestanega lajanja pripadniki milic s streli razgnali eno izmed odprav. Od tega je minilo le nekaj tednov.

Po prečkanju reke Cabó se je začel vzpon na goro Ares v pogorju Prada, ki sega do višine 1500 metrov. Nočno vzpenjanje po robatem, razdrapanem in strmem terenu, ko niso vedeli, kod stopajo, je bilo prava preizkušnja telesne vzdržljivosti. Oče, ki se je na domačiji Fenollet komaj kaj spočil, je bil od izčrpanosti prejšnje noči ves zadihan in srce mu

je bliskovito utripalo. Paco in Miguel sta mu pomagala pri vzponu. Občasno sta ga nosila skoraj po zraku, medtem ko je on sam pri sebi ponavljal: *Non veni ministrari, sed ministrare.*^[18] Na vrhu so naredili postanek. Pihal je mrzel veter in vsi so se skušali stisniti okoli očeta, kateremu je Juan dal tudi dobršen požirek sladkega vina iz čutare, da bi prišel k sebi.^[19] Malo pozneje se je celotna odprava zatekla v neko stajo za živino v bližini vasi Ares.

Ko je bilo treba znova na pot, so bili nekateri še vedno preutrujeni. José María Albareda je zapadel v nekakšno umsko otopelost. Spomin ga je zapustil. Ni se zavedal, kje je. Po nekaj srebljajih iz čutare mu je obraz prešinil medel nasmeh in pustil se je voditi za roko kakor samodejna naprava.^[20] Zaradi izmučenosti in vneme, s katero so se prebijali skozi temo, tipali, kam bi stopili, in skušali dohajati senco svojega predhodnika

v koloni, so se jim luči in koče po hribih zdele kot nekakšna nočna fatamorgana. Če so začeli moliti očenaše in zdravamarije, so se hitro ušтели in desetke so se razvlekale na dvajset ali trideset zdravamarij, ob duhamorni spremljavi tiste božične pesmice iz Samostana sv. Elizabete, ki jo je oče prepeval po poti: »Kako lepo dete / ima sveti Jožef. / Vedno ko ga gledam, / se v meni nekaj zgane,« katere melodija in ritem, pripoveduje Pedro Casciaro, sta na čuden način »postala neločljiv del našega trudnega diha«. ^[21]

Nenadoma, nevede zakaj, sprednji del kolone obstane. Vodič izgine neznano kam. Kmalu se vrne z nekim zaostalim popotnikom, ki se je zvrnil na tla in hotel odstopiti od podviga. Antonio je v strahu, da bi ga tam odkrila nadzorna patrulja, ali zaradi morebitne ukane, s katero bi jih lahko izdal, vanj nameril pištolo

in ga na silo privedel nazaj v skupino.

Naposled so ubrali pot po robu neke globeli in ob zori je vođa vse skupaj spravil v neko planšarsko kočo, skrito sredi travnate planote. To je bila planšarija Baridà, imenovana tudi Conorbau, na višini 1300 metrov. Premrli od hudega mraza, na smrt izmučeni in neprespani, ob skrajno pičli hrani in borni čutari vina, so tam prebili dopoldan tistega torka, 30. novembra 1937.^[22]

Nočilo se je, ko se je v koči prikazal vođa in so znova krenili na pot. Misel na naslednji pohod je vsem poganjala strah v kosti. S travnate ravní so se po stezi spustili proti hudourniku Baridà, v smeri reke Segre. Med prebijanjem skozi goščavo so se spotikali ob hlode in podrta drevesa, kar je tako kot prejšnjo noč povzročalo padce in podplutbe.

(Ko oče leta 1938 prepisuje Dnevnik pohoda čez Pireneje na pisalni stroj, se mu na tem mestu duša razneži ob spominu na tiste dni, na silno telesno izčrpanost ter na nočne zdrse in padce, ko so pešačili po hribih gor in dol. »Držimo se drug drugega,« piše kronist, »in to je edini način, da se pomikamo naprej.« Temu oče doda naslednjo pripombo: ***In to je bilo ravnanje, ki ga je iznašla rahločutna ljubezen tistih mojih sinov, Juanita, Paca in Miguela. Nosili so me na rokah in mi prihranili marsikateri padec, enako kot vodijo malčka, ki poskuša narediti svoje prve korake: tako da ga držijo za rokav.***)^[23]

Ko so bili že blizu reke Segre, so se oddaljili od hudournika in pot nadaljevali ob vznožju gore Creueta. Nato so prečkali reko Pallerols in se približali cesti, ki pelje v Seo de Urgel. Stičišče te ceste s tisto, ki se

spušča iz vasi Noves de Segre, je bilo izredno nevarna točka. Po podatkih, ki jih je Antonio dobil od domačinov z bližnjih kmetij, so tisti prehod ves dan nadzorovale milice. Tihotno so prečkali cesto in čez kak kilometer za seboj pustili vasico Pla de Sant Tirs ter nadaljevali pot proti severu.^[24]

Treba je še omeniti, da se je po poti z Baridàja v dolino vodič med postankom odpravil v podeželsko kočo napolnit čutare z vinom in se je pri tem odpravi pridružila še gruča ubežnikov ter trije ali štirje možje z velikimi bisagami na ramenih. Po prijetnih dišavah, ki so se širile iz njihovega tovora in se kot trpko nasprotje mešale z vonjavami pohodniških oblačil, je bilo očitno, da je šlo za tihotapce s parfumi. A poleg teh nebojevitih in dehtečih izdelkov so nosili tudi vsak svoje orožje.

Jutro se je prevesilo v dan, ko so se odmaknili od toka Segre ter začeli ob

manjši reki Aravell prodirati naravnost proti severu. Pot je bila obupna. Več ur so bredli po strugi, bodisi po suhem bodisi po vodi, ne da bi se sezuli. Tam so ugotovili, kako slaba obutev so bili očetovi škornji. Medtem ko so špagarice med hojo po strugi vpijale vodo in jo potem na suhem spustile, pa so jo škornji zadrževali. Nositi takšne škornje je bilo tako kot čofotati po luži z ledeno mrzlo vodo, kar ni za revmo prav nič priporočljivo.^[25] Ko so prispeli do vasi Aravell, so zapustili reko ter se s poslednjimi močmi povzpeli na goro, s katere je v daljavi mogoče videti kraj Seo de Urgel. Ob zori so se utaborili v kamnitem zavetju, zavarovanem z gostim grmovjem. V bližini je bila skupina hiš, kar pa vodičev ni skrbelo. Odprava se je prejšnjo noč nedvomno okrepila, saj je sedaj na tistem kraju počivalo že blizu štirideset oseb.

Mrzla svetloba in oblačno nebo sta spremljala jutranji svit 1. decembra. Želodci – lačni, saj jim je komajda pripadel grižljaj iz njihovih pičlih zalog. Telesa – vlažna in otrpla od mraza. Povrhu vsega pa jih je mučil spanec, vendar zaradi neudobja, utrujenosti in lakote nikakor niso uspeli zatisniti oči ter so ves dan prebili zaviti v odeje – v tri odeje za osem ljudi.

»V teh dneh, polnih tegob, izčrpanosti, neprespanosti ... in lakote, se je zelo težko držati naših norm. Vendar se jih držimo. Če temu ni mogoče nameniti toliko časa kot običajno, se vse nekoliko skrajša, ampak vseeno se opravi.«^[26] Tako je zapisano v Dnevniku. Vsi so opravljali *norme pobožnosti* – premišljevalno molitev, rožni venec, molitvene vzklike – na poti, med spotiki in padci, kakor so pač najbolje mogli. V zatočiščih pa so si nabirali moči za naslednji pohod. Oče je

ponoči molil v povezanosti z vsemi svojimi. Podnevi je prosil zanje: za tiste v odpravi in za svoje otroke v obeh conah. Spanec ga je premagoval le napol. Kadar se je kdo prebudil, ga je vselej brez izjeme zalotil v polsnu. Tako ga je presenetil Juan tistega jutra, ko sta se na domačiji Fenollet pojavila dva pripadnika milice. To je v Dnevniku zabeleženo na torek, 30. novembra, v planšariji Baridà: »Ta dan oče nič ne spi.« In v sredo, 1. decembra, kronist znova poudari: »Oče ne spi.«^[27] Bedenje je bilo njegov najkrutejši sovražnik.

Zaspanost je skušal premagovati z molitvijo.^[28] Na pohodih je zavračal čutaro s sladkim vinom, ki mu jo je ponujal Juan, da bi ga okrepčal. Vse z izgovorom, da so ga drugi bolj potrebni. Med postanki je svojo odejo odstopil preostalim. Pri razdeljevanju hrane pa je poskrbel, da je več odpadlo na druge.^[29] Presenetljivo je, da njegov telesni

ustroj ni odpovedal pred prihodom do meje.

Stali so pred vrati Andore in to je vžigalo preblisk upanja v poslednjo etapo. Vse ostalo pa so bile same tegobe. Zaradi otopelosti duha in nemoči so se le težka odzivali. Oblačila so imeli raztrgana in čevlji so jim razpadali. Sredi popoldneva se je nebo stemnilo. V zraku so neodločno poplesavali posamezni sneženi kosmi, ko so jim vodiči sporočili, da je treba na pot. Očetova skupina je pravkar zaužila droben kos kruha, kar je bila njihova edina zaloga, ki jim je še ostala, in Juan jim je razdelil zadnje kocke sladkorja, ki jih je imel shranjene za primer, če bi kdo ponoči obnemogel.

V smeri proti severu so osvojili naslednjo goro (Collada de la Torre) ter se nato spustili v sotesko reke Civís (po kateri vodi pot Sant Joan Fumat–Farga de Moles). Ta sestop po

krušljivem kamenju sredi gostega drevja in grmovja, ki je ubežnikom trgalo obleko in kožo, je moral biti strašen. »Ne vem, kakšna naj bi bila pot pekla,« zapisuje kronist, »vendar si je težko predstavljati, da bi bila hujša od te. Padci iz preteklih dni so v primerjavi z današnjimi prava šala.«^[30]

Prehod v sotesko Civís je bil zelo nadzorovan in po besedah vodičev je nekaj odredov iz Argolella ves dan patroljiralo tisto pot. Dve uri so morali ubežniki negibno čakati na bregu reke Civís v mrazu, ki je rezal do kosti, preden so šli naprej. Okrog polnoči so oprezno prečkali reko in splezali na goro, ki se je vzpenjala tako strmo, da so imeli občutek, kot da je za njimi prepad. Okoli treh zjutraj je moralo biti, ko so prispeli na vrh (na sedlo Cabra Morta) in za seboj pustili tisto kozjo strmino ter sestopili v gozd blizu vasice Argolell. Tam so skriti za podrtimi hlodi čakali

kakšne pol ure, kar je trajalo celo večnost. Šli so mimo hiše, v kateri je bila prižgana luč, in psi so besno zalajali. Zatem so prečkali potok Argolell in se povzpeli po pobočju. Odprava se je v prenačljenosti zadnjega trenutka sprevrgla v nered in ugotovili so, da so že v Andori. Hodili so še nekaj časa, ko se je očetova skupina v slutnji jutranjega svita zaustavila in počakala, da se zdani in bi se lahko orientirali. Sedeli so na tleh, zaviti v odeje in stisnjeni drug k drugemu, ter se priporočili angelom varuhom, da bi se pojavil vodič. Čez nekaj minut so zaslišali žvižganje in nato še enkrat. Iskali so jih. Okrog kresa se je grelo nekaj članov odprave skupaj z vodiči in tihotapci, ki so jim v tovariškem duhu ponudili prostor ob ognju, kruha in klobas. Vodič Antonio je povedal, da mu je v resnici ime Josep Cirera.^[31]

↗ Naslednje poglavje

[1] Provincio Lérida sestavljajo tri škofije: Lérida, Urgel in Solsona. Število svetnih duhovnikov, inkardiniranih v škofiji Lérida leta 1936, je bilo 410; število žrtev je bilo 270, to je 66 %. V škofiji Urgel (v kateri je ležal Pallerols), je bilo inkardiniranih 540 duhovnikov, žrtev pa 109, torej 20 %. V Solsoni pa je bilo od 380 duhovnikov ubitih 60, oziroma 16 % (prim. Antonio Montero, *op. cit.*, str. 764, in Jesús Castells Serra, *op. cit.*, str. 304–305).

[2] Prim. Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-IV, str. 1.

[3] Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-IV, str. 10–11.

[4] Dnevnik – 27. november, RHF, D-15323, l. 33v, str. 27.

[5] Francisco Botella Raduán, RHF, T-00159/1, str. 42. To drži, vendar je tu še nekaj več. V tem primeru je bil Juan po božji previdnosti orodje za oporo očetu.

[6] Prim. Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-IV, str. 11.

[7] Prim. Josep Boix Oste, RHF, T-01440; Francisco Botella Raduán, RHF, T-00159/1, str. 44.

[8] Prim. Pedro Casciaro Ramírez, *op. cit.*, str. 116–117.

[9] Josep Boix Oste, RHF, T-01440.

[10] Antonio Dalmases Esteva, čigar besede so tukaj navedene, je s seboj nosil dnevnik, ki mu je dal naslov: »Dnevnik mojega pobega iz rdeče cone, november–december 1937«; izvornik v: RHF, T-08246; prim. *Dodatek XVIII*. Ta mladi študent je s sabo prinesel zalogo hrane tako kot skoraj vsi člani odprave razen

očetove skupine, ki je imela le usnjeno čutaro s sladkim vinom in steklenico konjaka. (Mimogrede, steklenica se je razbila po maši na Ribaleri, ko je hotel oče udeležence povabiti na požirek.) O mladem Kataloncu kroži anekdota, da je imel s sabo lonec, poln piščančjih beder. Bister fant, je pripomnil oče. Menda je izumil, kako je mogoče križati piščanca in stonogo. Rekli so mu »fant s stonogo«.

^[11] Dnevnik – 28. november, RHF, D-15323, l. 37v, str. 29.

^[12] Tomás Alvira Alvira, RHF, T-04373, str. 8; Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-IV, str. 12; Pedro Casciaro Ramírez, *op. cit.*, str. 118.

^[13] Prim. Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-IV, str. 16.

^[14] Dnevnik – 28. november, RHF, D-15323, l. 41, str. 31; prim. tudi

Tomás Alvira Alvira, RHF, T-04373,
str. 8.

[15] Juan Jiménez Vargas, RHF,
T-04152-IV, str. 18.

[16] Prim. Dnevnik – 29. november,
RHF, D-15323, l. 42, str. 31.

[17] Prim. Juan Jiménez Vargas, RHF,
T-04152-IV, str. 18.

[18] »Nisem prišel, da bi mi stregli,
ampak da bi stregel« (prim. Mt
20,28).

[19] »Oče pripoveduje o svojih padcih:
Veliko jih je, veliko!« je mogoče
prebrati v rokopisu. Oče pa v
Dnevniku k tej točki dodaja: ***In
vedno so sprejeti z dobro voljo:
Šestindvajset!! Devetindvajset!! ...
Štejemo jih.*** »Z mislijo na naše delo,
ki se približuje, se to prenaša v miru
in z veseljem. So pa to hude muke,«
je nadalje zapisano v Dnevniku.
(Dnevnik – na pisalni stroj prepisani

rokopis – 29. november, RHF, D-15323, l. 44v, str. 36). Tisti vzpon ga je tako zaznamoval, da je pozneje, v štiridesetih letih, v hiši La Pililla (Piedralaves), ki leži ob vznožju gore, dejal Pacu Botelli: ***Med tistim vzponom, Paco, me je minila volja do gorskih pohodov*** (Francisco Botella Raduán, RHF, T-00159/1, str. 46).

^[20] Prim. Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-IV, str. 20.

^[21] Prim. Pedro Casciaro Ramírez, *op. cit.*, str. 123.

^[22] Prim. Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-IV, str. 20.

^[23] Dnevnik – 30. november, RHF, D-15323, l. 45, str. 37.

^[24] Prim. *prav tam*; tudi Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-V, str. 4 sl.

[25] Prim. Pedro Casciaro Ramírez, *op. cit.*, str. 122; Dnevnik – 30. november, RHF, D-15323, l. 44v, str. 36.

[26] Prim. Dnevnik, *prav tam*.

[27] Prim. Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-IV, str. 17.

O noči z 29. na 30. november poroča kronist Dnevnika: »Ta dan oče nič ne spi.« Pri prepisovanju na pisalni stroj (*Pot do osvoboditve*) oče izloči besedi »ta dan«, zaradi česar stavek zveni še bolj trpko: »Oče nič ne spi,« kot da bi hotel povedati, da se bedenje nadaljuje. Dejansko prečuje tudi naslednjo noč: »Oče ne spi,« pravi Dnevnik (prim. *Pot do osvoboditve*, RHF, D-15323, l. 44v, str. 35 in l. 46, str. 39).

[28] Zdi se, da se je nekdo tega zavedal: »Ko smo počivali v tistih jamah in grmovju, je komaj kaj spal,« pričuje Pedro Casciaro, »in uganil sem, da vse to počne zato, da bi se mrtvičil in

več molil. Ob vsem tem sem bil ganjen, istočasno pa tega nisem mogel razumeti in iz ljubezni do njega bi si želel to preprečiti« (Pedro Casciaro Ramírez, *op. cit.*, str. 122).

[29] *Prav tam.*

[30] Dnevnik, RHF, D-15323, l. 47v, str. 40.

[31] Prim. Dnevnik, *prav tam*, l. 50, str. 43; in Juan Jiménez Vargas, RHF, T-04152-IV, str. 11 in 29.

.....

Andrés Vázquez de Prada

© Fundación Studium

.....

sl-si/article/8-pohod-cez-pireneje/ (4.
Apr. 2026)